

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.korpo.pol.pl/cbos> E-mail: cbos@pol.pl

BS/210/184/94

KONSTITUCJA: RELACJE PAŃSTWO-KOŚCIÓŁ

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, GRUDZIEŃ '94

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

W październikowym liście Episkopatu biskupi polscy zdecydowanie opowiedzieli się przeciw umieszczeniu w konstytucji zapisu o świeckości państwa, a za ochroną życia "od chwili poczęcia do naturalnej śmierci" i ratyfikacją konkordatu. Przewodniczący komisji konstytucyjnej podkreślał zaś w wypowiedziach prasowych, że najlepszy byłby zapis o neutralności światopoglądowej państwa oraz swobodzie wyznania. Jego zdaniem, stanowiłoby to kompromis między uprzywilejowaniem Kościoła katolickiego a propozycją SLD umieszczenia w Konstytucji sformułowania, że Polska jest państwem świeckim.

W sondażu CBOS¹ pytaliśmy Polaków o konstytucyjny zapis treści wyraźnie związanych z wyznawanym światopoglądem i wartościami chrześcijańskimi oraz usytuowaniem pozycji Kościoła katolickiego w Polsce. Interesowało nas też, czy - według respondentów - zatwierdzenie konkordatu powinno wyprzedzać uchwalenie konstytucji czy też konkordat powinien być zawarty po jej uchwaleniu i zgodnie z nowymi regulacjami konstytucyjnymi.

Opinie o konstytucyjnych zapisach określających stosunki państwo - Kościół katolicki

Konstytucja zajmuje ważne miejsce w świadomości Polaków. W listopadzie '93 trzy czwarte (74%) społeczeństwa wyrażało pogląd, że ma ona duże znaczenie dla życia zwykłych obywateli², prawie jedna piąta (18%) zaś była odmiennego zdania. Co dwunasty (8%) ankietowany nie miał wyrobionej opinii.

¹Badanie "Aktualne problemy i wydarzenia" (54) zrealizowano w dniach 3-7 listopada '94 na 1237-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

²Komunikat CBOS "Ranga konstytucji w świadomości Polaków", marzec '94 z badania "Sprawy Polski i Polaków" - współfinansowanego przez Fundację Batorego i CBOS - zrealizowanego w listopadzie '93.

Obecnie badaliśmy poglądy społeczeństwa polskiego na temat zagadnień, które powinny być zawarte w ustawie zasadniczej, regulujących stosunki państwo - Kościół, dotyczących pozycji Kościoła katolickiego w Polsce oraz swobód obywatelskich w zakresie wyznawanego światopoglądu.

Tabela 1

w procentach

Czy uważa Pan(i), że konstytucja powinna:	Wskazania respondentów				
	zdecydowanie tak	raczej tak	raczej nie	zdecydowanie nie	trudno powiedzieć
- zawierać zapis o ochronie życia poczętego i zakazie przerywania ciąży	10	18	28	30	14
- zawierać zapis o zawierzeniu Polski i Polaków opiece Boga lub Matki Bożej	10	24	31	26	9
- stwierdzać, że Polska jest krajem katolickim	15	31	28	20	6
- deklorować przestrzeganie podstawowych zasad moralnych, wynikających z etyki chrześcijańskiej	15	40	25	10	10
- zakazywać księżom działalności politycznej	38	33	14	6	9
- zawierać zapis, że Polska jest państwem neutralnym światopoglądowo (świeckim)	33	37	13	3	13
- zawierać zapis o równouprawnieniu wszystkich wyznań (np. katolików, ewangelików, Świadków Jehowy)	48	37	7	2	6
- zawierać zapis dający osobom niewierzącym takie same prawa jak wierzącym	54	36	4	1	5

Powyższe stwierdzenia zostały uszeregowane według malejącego odsetka odpowiedzi "zdecydowanie nie". Na tej podstawie można stwierdzić, że społeczeństwo polskie w większości odrzuca zapisy o uprzywilejowanej roli Kościoła katolickiego w Polsce oraz ochronie życia poczętego. W stosunku do konstytucyjnych gwarancji przestrzegania wartości chrześcijańskich opinie są wyraźnie podzielone: przeważają zwolennicy, ale przeciwnicy tego zapisu stanowią ponad jedną trzecią badanych. Polacy są w większości zwolennikami konstytucyjnej gwarancji swobody wyznania i światopoglądowej neutralności państwa.

Trzeba jednak podkreślić, że nie ma jednoznacznej aprobaty czy też dezaprobaty poszczególnych projektów zapisów konstytucyjnych, poddanych ocenie badanych. Każdy z nich ma swoich zwolenników i przeciwników.

Opinie o projekcie umieszczenia w konstytucji zapisu o ochronie życia poczętego i zakazie przerywania ciąży

Najmniejszą aprobatą społeczną cieszyłby się konstytucyjny zapis o ochronie życia poczętego i zakazie przerywania ciąży. Odrzuca go zdecydowanie 30% respondentów, a 28% skłania się ku odrzuceniu (odpowiedzi "raczej nie"). Tylko co dziesiąty badany uważa, że taki zapis zdecydowanie powinien się znaleźć w konstytucji, natomiast aż 14% ankietowanych nie zajęło stanowiska.

Odrzucenie zapisu o ochronie życia poczętego i zakazie przerywania ciąży zasługuje na uwagę. Zarówno Kościół, jak i różnego rodzaju instytucje świeckie oraz organizacje chrześcijańskie nieprzerwanie prowadzą kampanię na rzecz ochrony życia poczętego. Jak widać, społeczeństwo polskie jest w tej kwestii wyjątkowo odporne na wszelką akcję propagandową. Można to też odczytać jako reakcję na zbyt natrętną ingerencję w sprawy, które - zdaniem badanych - powinny się rozstrzygać w sumieniu każdego człowieka.

Przeciwnikami konstytucyjnego zapisu o ochronie życia poczętego i zakazie aborcji są - częściej niż pozostali - respondenci w wieku 25-44 lata (po 68% w kategoriach: 25-34 i 35-44

lata), osoby z wykształceniem wyższym (75%), mieszkańcy wielkich miast (68%), respondenci nie praktykujący w ogóle (74%) lub tylko sporadycznie (71%). Na uwagę zasługuje fakt, że konstytucyjnemu zakazowi przerywania ciąży sprzeciwia się co czwarty respondent deklarujący udział w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu i ponad połowa (52%) praktykujących raz w tygodniu.

Dezaprobatę wyrażają najczęściej osoby o poglądach lewicowych (73%), chociaż przeciwnikami tego zapisu jest również dwie trzecie zwolenników centrum i blisko połowa badanych o orientacji prawicowej (49%). Zapis o ochronie życia poczętego i zakazie aborcji odrzuca ponad trzy czwarte elektoratu Unii Wolności i elektoratu SLD, prawie dwie trzecie elektoratu Unii Pracy, a także więcej niż połowa elektoratów PSL, NSZZ "Solidarność" i KPN. Można więc powiedzieć, że właściwie bez względu na sympatie polityczne większość respondentów o wyrobionych poglądach politycznych jest przeciwna umieszczeniu tego zapisu w dokumencie dekretującym swobody obywatelskie.

Zwolennikami umieszczenia zapisu o ochronie życia poczętego i zakazie przerywania ciąży są nieco częściej kobiety (32%) niż mężczyźni (24%), najczęściej mieszkańcy wsi (38%), osoby z wykształceniem podstawowym (36%), respondenci biorący udział w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu (62%) oraz ci, którzy w nich uczestniczą raz w tygodniu (34%), a także badani o orientacji prawicowej (42%) i nie wyrobionych poglądach politycznych (33%). Zapis ten aprobuje prawie dwie trzecie obecnego elektoratu Przymierza dla Polski, 43% sympatyków BBWR oraz ponad jedna trzecia elektoratów PSL i NSZZ "Solidarność".

Gwarancje przywilejów dla Kościoła katolickiego i katolików

Pogląd o umieszczeniu w konstytucji zapisu o zawierzeniu Polski opiece Boga lub Matki Bożej odrzuciło łącznie 57% Polaków, a 48% jest przeciwnych zapisowi, że Polska jest krajem katolickim. Zwolennicy takich zapisów w konstytucji stanowią mniejszość (odpowiednio 34% i 46%), choć - trzeba podkreślić - jest to też znaczna część społeczeństwa.

Jeśli chodzi o konstytucyjny zapis o uznaniu Polski za kraj katolicki, różnice między aprobatą a dezaprobatą są tak małe, iż można powiedzieć, że opinia publiczna jest podzielona.

Dezaprobatę wobec konstytucyjnych gwarancji uznania Polski za kraj katolicki i konstytucyjnego zapisu o zawierzeniu Polski i Polaków opiece Boga i Matki Bożej wyrażają najczęściej mężczyźni, osoby do 54 roku życia, mające wyższą samoocenę materialną i deklarujące duże zainteresowanie polityką.

Poglądy na ten temat wyraźnie łączą się z wykształceniem, religijnością i poglądami politycznymi badanych.

Tabela 2 w procentach

Cechy socjodemograficzne	Czy uważa Pan(i), że konstytucja powinna zawierać zapis o zawierzeniu Polski i Polaków opiece Boga i Matki Bożej?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
<u>Wykształcenie:</u>			
- podstawowe	47	42	11
- zasadnicze zawodowe	34	58	8
- średnie	25	67	8
- wyższe	12	83	5
<u>Poglądy polityczne:</u>			
- lewica	18	75	7
- centrum	30	64	6
- prawica	46	47	7
- nie określający swoich poglądów politycznych	41	43	16
<u>Udział w praktykach religijnych:</u>			
- kilka razy w tygodniu	64	31	5
- raz w tygodniu	42	48	10
- kilka razy w roku	17	74	9
- w ogóle nie uczestniczy	14	78	8

Tabela 3

w procentach

Cechy socjodemograficzne	Czy uważa Pan(i), że konstytucja powinna zawierać zapis stwierdzający, że Polska jest krajem katolickim?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
<u>Wykształcenie:</u>			
- podstawowe	57	35	8
- zasadnicze zawodowe	48	46	6
- średnie	37	58	6
- wyższe	18	80	2
<u>Poglądy polityczne:</u>			
- lewica	30	66	4
- centrum	42	53	5
- prawica	56	41	3
- nie określający swoich poglądów politycznych	52	35	13
<u>Udział w praktykach religijnych:</u>			
- kilka razy w tygodniu	63	28	8
- raz w tygodniu	54	40	6
- kilka razy w roku	31	62	7
- w ogóle nie uczestniczy	23	72	5

Wyraźnie widać, że pierwsza z wymienionych propozycji zapisu spotyka się z większą dezaprobatą społeczną. Więcej zwolenników jest tylko wśród respondentów z wykształceniem podstawowym i katolików praktykujących kilka razy w tygodniu (katolicy biorący udział w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu stanowią tylko 6% badanej próby).

Przyznanie Polsce konstytucyjnego statusu kraju katolickiego znajduje więcej zwolenników niż przeciwników wśród osób z wykształceniem podstawowym, respondentów o orientacji prawicowej i nie mających określonych poglądów politycznych oraz przynajmniej raz w tygodniu uczestniczących w praktykach religijnych. Konstytucyjne uznanie Polski za

państwo katolickie odrzuca trzy czwarte obecnego elektoratu SLD, dwie trzecie - Unii Wolności, połowa - Unii Pracy. Elektoraty pozostałych koalicji i partii politycznych opowiadają się w większości za umieszczeniem takiego zapisu w nowej konstytucji: KPN - 67%, BBWR - 64%, NSZZ "Solidarność" - 59%, PSL - 57%, Przymierze dla Polski - 50%.

Konstytucyjne gwarancje przestrzegania wartości chrześcijańskich

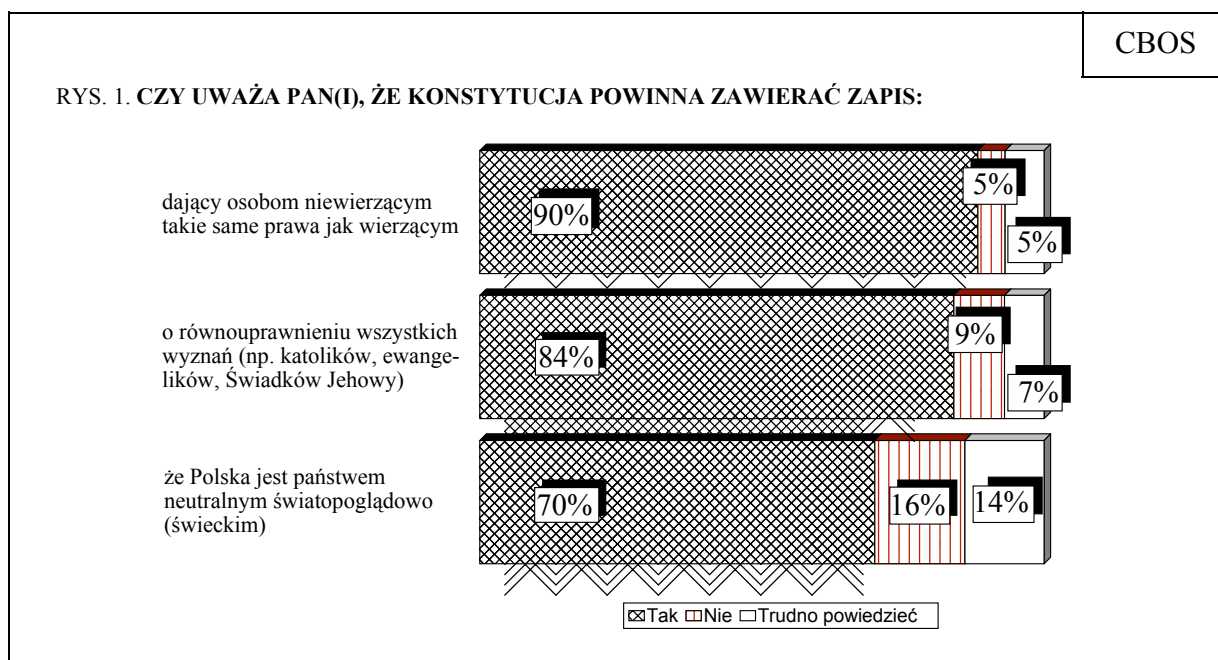
Polacy mają do tego zapisu stosunek ambiwalentny. W większości są zwolennikami konstytucyjnego zapisu o przestrzeganiu wartości chrześcijańskich (55%), jednocześnie zaś przeciwstawiają się dekretowaniu zasad moralnych (35%). Co trzeci Polak odrzuca (w tym co dziesiąty zdecydowanie) propozycję zapisu o przestrzeganiu podstawowych zasad moralnych, wynikających z etyki chrześcijańskiej. Co dziesiąty ankietowany nie ma zdania na ten temat.

Zwolennikami umieszczenia zapisu o przestrzeganiu wartości chrześcijańskich w konstytucji są - częściej niż pozostali - osoby starsze, gorzej wykształcone, mieszkańcy wsi, respondenci deklarujący brak zainteresowania polityką. Najczęściej są to badani często biorący udział w praktykach religijnych (85% - kilka razy w tygodniu i 62% - raz w tygodniu) oraz respondenci o orientacji prawicowej (70%).

Przeciwnikami dekretowania zasad moralnych są osoby o poglądach lewicowych. Konstytucyjne gwarancje przestrzegania zasad wynikających z etyki chrześcijańskiej dezaprobuje dwie trzecie elektoratu SLD, natomiast elektoraty pozostałych ugrupowań i partii politycznych w większości akceptują umieszczenie tego zapisu w konstytucji.

Konstytucyjny zapis o światopoglądowej neutralności państwa i gwarancje równouprawnienia wszystkich wyznań

Trzy konstytucyjne gwarancje spotkały się ze szczególną akceptacją badanych. Są to: 1) zapis, że Polska jest państwem neutralnym światopoglądowo (świeckim), 2) zapis o równouprawnieniu wszystkich wyznań (np. katolików, ewangelików, Świadków Jehowy) oraz 3) zapis dający osobom niewierzącym takie same prawa jak wierzącym.

Konstytucyjne gwarancje swobody wyznaniowej i równouprawnienia wszystkich wyznań aprobują osoby wywodzące się z różnych grup społeczno-demograficznych, reprezentujące odmienne opcje polityczne. Nie ma tu też znaczenia ich stosunek do religii. Natomiast zapis o neutralności światopoglądowej państwa częściej niż pozostali akceptują osoby nie uczestniczące w praktykach religijnych (80%), deklarujący lewicowe poglądy polityczne (83%), mające wyższe wykształcenie (81%), mieszkańcy wielkich miast (81%).

Zapisu o neutralnym (świeckim) charakterze państwa częściej niż pozostali nie aprobują elektoraty KPN (44%) oraz Przymierza dla Polski (35%). Najpełniejszą akceptację neutralności światopoglądowej państwa deklarują elektoraty Unii Pracy (89%) i SLD (75%).

Działalność polityczna duchowieństwa

Aprobatę społeczną zyskałoby też umieszczenie w konstytucji zapisu zakazującego księżom działalności politycznej (71%). Można to interpretować jako ogólną niechęć do działalności politycznej Kościoła. Cechy społeczno-demograficzne badanych nie różnicują w zasadzie opinii w tej sprawie.

Co ciekawe, najwięcej przeciwników zadekretowania apolityczności księży jest wśród osób z wyższym wykształceniem (32%), tych, które chciałyby, aby Polska była państwem

światopoglądowo neutralnym (świeckim). Można to interpretować jako wskaźnik tolerancji osób wyżej wykształconych i przekonania o konieczności równouprawnienia i swobody politycznej wszystkich obywateli, nie wyłączając duchowieństwa.

Laicyzm versus tradycjonalizm religijny

Poglądy respondentów na temat umieszczenia w nowej konstytucji zapisów określających rolę i miejsce Kościoła katolickiego w Polsce oraz przestrzegania swobód religijnych poddano analizie czynnikowej³, w celu wyróżnienia syntetycznych typów postaw wobec treści i gwarancji konstytucyjnych. Analiza wyodrębniła wyraźnie dwa wymiary opisujące postawy respondentów.

Czynnik pierwszy, **tradycjonalizm religijny**, zakłada akceptację następujących zapisów konstytucyjnych:

- zawierzenie Polski i Polaków opiece Boga i Matki Bożej,
- stwierdzenie, że Polska jest państwem katolickim,
- przestrzeganie podstawowych zasad moralnych, wynikających z etyki chrześcijańskiej,
- zakaz przerywania ciąży i ochrona życia poczętego.

Czynnik drugi, **laicyzm**, charakteryzuje się akceptacją następujących zapisów konstytucyjnych:

- zapewnienie osobom niewierzącym takich samych praw jak wierzącym,
- równouprawnienie wszystkich wyznań (np. katolików, ewangelików, Świadków Jehowy),
- zakazanie księżom działalności politycznej,
- stwierdzenie, że Polska jest państwem neutralnym światopoglądowo (świeckim).

Obydwa czynniki są przeciwstawne. Pierwszy jest wewnętrznie bardzo spójny. Natomiast w drugim aprobaty zapisu o neutralnym charakterze państwa jest wprawdzie ujemnie powiązana z tradycjonalizmem religijnym, ale jednocześnie słabo z pozostałymi poglądami określającymi postawy laickie. Można więc o tej postawie powiedzieć, że sytuuje się na pograniczu laicyzmu, z tendencją do niezależności od stanowisk wyznaczających stosunek do religii.

³Analizę przeprowadzono metodą rotacji OBLIMIN.

Z porównania wartości obydwu czynników w poszczególnych grupach społeczno-demograficznych wynika, że o przyjęciu określonej postawy wobec treści i gwarancji konstytucyjnych decyduje religijność badanych (mierzona częstością udziału w praktykach religijnych) oraz poziom wykształcenia. Poglądy polityczne i inne cechy społeczno-demograficzne odgrywają mniejszą rolę.

Zwolennikami tradycjonalizmu religijnego są częściej niż pozostali osoby z wykształceniem podstawowym, respondenci systematycznie uczestniczący w praktykach religijnych, badani określający swoje poglądy polityczne jako prawicowe oraz osoby powyżej 55 roku życia.

Laicyzm częściej współwystępuje z wyższym wykształceniem, mieszkaniem w wielkim mieście, dobrymi warunkami materialnymi, brakiem udziału w praktykach religijnych. Poglądy polityczne nie różnicują postaw laickich tak wyraźnie, jak w przypadku tradycjonalizmu religijnego. Zwolennikami laicyzmu są osoby reprezentujące różne opcje polityczne.

Opinie o terminie ratyfikacji konkordatu

W kwietniu '94⁴ prawie połowa (47%) obywateli uważała, że konkordat jest Polsce potrzebny, ale opinie o zatwierdzeniu go w obecnej postaci były bardzo podzielone - 26% badanych chciało jego uchwalenia, 26% - było temu przeciwnych, prawie co czwarty - odnosił się do tego obojętnie i także prawie co czwarty nie miał zdania na ten temat. Warto przypomnieć, że toczą się negocjacje między rządem a Kościołem katolickim w sprawie przyspieszenia ratyfikacji konkordatu, jednocześnie trwają prace nad projektem nowej konstytucji, w której znajdują się także zapisy regulujące stosunki państwo - Kościół. Brak nowej konstytucji jest najpoważniejszą z przyczyn oficjalnego odkładania ratyfikacji umowy między Stolicą Apostolską a Polską.

Od kwietnia '94 odsetki zwolenników podpisania konkordatu przed uchwaleniem konstytucji oraz tych, którzy nie przywiązują wagi do kolejności zatwierdzenia tych dokumentów są takie same. Wzrosła natomiast liczba zwolenników podpisania konkordatu po

⁴Badanie "Aktualne problemy i wydarzenia" (48) zrealizowano w dniach 14-18 kwietnia '94 na 1207-osobowej ogólnopolskiej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

uchwaleniu konstytucji i zmniejszyła się liczba osób nie mających zdania. Być może wynika to z przekonania, że uchwalenie konstytucji nastąpi w bliskiej perspektywie czasowej.

Tabela 4 w procentach

Jak Pan(i) sądzi, czy:	Wskazania respondentów	
	kwiecień '94	listopad '94
- najpierw powinna być uchwalona nowa konstytucja, a potem zawarty konkordat (zgodnie z nowym prawem konstytucyjnym)	44	51
- najpierw powinien być podpisany konkordat, a potem uchwalona konstytucja	5	6
- wszystko jedno - podpisanie konkordatu nie ma nic wspólnego z nową konstytucją	24	26
Trudno powiedzieć	27	17

Zwolennikami ratyfikacji konkordatu, zgodnie z nowym prawem konstytucyjnym, są częściej mężczyźni (57%) niż kobiety (46%). Poglądy na ten temat wyraźnie łączą się z wykształceniem badanych, ich zainteresowaniem polityką i uczestnictwem w praktykach religijnych. Im wyższe wykształcenie i większe zainteresowanie polityką, tym częstsze poparcie idei uchwalenia konstytucji przed zatwierdzeniem konkordatu. Związek między uznaniem nadrzędności konstytucji i innymi cechami respondentów (dochód, ocena warunków materialnych, zawód, miejsce zamieszkania) jest - jak się wydaje - konsekwencją wykształcenia badanych i wzmocnieniem tezy o związku wykształcenia z poglądami na temat relacji konstytucja - konkordat.

Większość respondentów o orientacji lewicowej (69%), ale także ponad połowa sympatyków centrum (55%) i prawicy (51%) uważa, że najpierw powinna być uchwalona konstytucja. Najmniej zwolenników takiego rozwiązania jest wśród osób nie mających wyrobionych poglądów politycznych (35%). Z tego samego kręgu wywodzi się też jedna trzecia wszystkich, którzy w ogóle nie mają zdania na temat kolejności uchwalenia tych dokumentów (por. aneks).

Ideę uchwalenia konstytucji przed zatwierdzeniem konkordatu popierają częściej osoby nie praktykujące (70%) oraz sporadycznie biorące udział w praktykach religijnych (57%). Trzeba jednak dodać, że takie stanowisko zajmuje również blisko połowa (48%) systematycznie praktykujących. Można stąd wnosić, że decydującym czynnikiem są w tym przypadku kompetencje obywatelskie, wynikające z wykształcenia i zainteresowania życiem politycznym, a nie ze stosunku do religii.

Dużą grupę (26%) - mało zróżnicowaną wewnątrznie - stanowią respondenci nie zainteresowani tym, w jakiej kolejności wejdą w życie obydwie dokumenty. Najczęściej są to rolnicy, robotnicy, mieszkańcy miast (od 21-100 tys. ludności) i wsi. Skład społeczny tej grupy jest zbliżony do przekroju społecznego respondentów nie mających wyrobionego zdania na ten temat, co wyraźnie sugeruje obojętność lub brak opinii z uwagi na mały stopień zainteresowania życiem publicznym.

Osoby wyrażające pogląd, że konkordat powinien być zatwierdzony przed ukończeniem prac nad nową konstytucją, charakteryzują się tymi samymi cechami społecznymi, które współwystępują z największym stopniem tradycjonalizmu religijnego. Częściej niż pozostali są to badani uczestniczący w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu oraz deklarujący prawicowe poglądy polityczne.

★

★

★

Ogólnie można stwierdzić, że Polacy w większości są zwolennikami konstytucyjnych gwarancji swobody wyznania, równouprawnienia obywateli wszystkich wyznań i światopoglądowej neutralności państwa. W większości są też przeciwnikami dekretowania wartości, którymi powinno się kierować społeczeństwo. Jeśli chodzi o ich stosunek do konkordatu, można powiedzieć, że przeważają postawy legalistyczne. Ponad połowa jest zdania, że najpierw powinna być uchwalona nowa konstytucja, a następnie - zgodnie z zawartymi w niej artykułami - ratyfikowany konkordat między Watykanem a Rzeczpospolitą Polską.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Czy konstytucja powinna zawierać zapis o ochronie życia poczętego i zakazie przerywania ciąży?
(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	28	58	14	1236
Płeć				
Mężczyźni	24	61	15	588
Kobiety	32	55	13	648
Wiek				
do 24 lat	32	49	19	135
25-34	25	68	6	203
35-44	20	68	12	280
45-54	21	65	14	240
55-64	41	45	14	201
65 lat i więcej	39	39	22	176
Miejsce zamieszkania				
Wieś	38	47	16	467
Miasto do 20 tys.	15	71	14	142
od 21 do 100 tys.	22	61	17	262
101-500 tys.	25	62	13	233
501 tys. i więcej mieszk.	28	68	5	132
Region				
Północny	29	56	15	144
Zachodni	21	65	14	125
Środkowo-zachodni	27	58	15	173
Środkowy	24	67	9	233
Wschodni	39	44	17	148
Południowo-wschodni	40	49	11	193
Południowo-zachodni	20	62	18	219
Wykształcenie				
Podstawowe	36	45	19	442
Zasadnicze zawodowe	27	61	13	322
Średnie	24	66	10	372
Wyższe	16	75	9	100
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	19	77	3	74
Prac. umysł. niż. szczebla	20	67	13	107
Pracownicy fiz. - umysł.	21	71	8	59
Robotnicy wykwalifikowani	25	64	11	156
Robotnicy niewykwalifik.	18	74	8	62
Rolnicy	39	47	14	107
Prywatni przedsiębiorcy	24	60	17	79
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	34	48	18	393
Uczniowie i studenci	31	55	14	38
Bezrobotni	26	56	17	91
Gospodynie domowe i inni	32	52	16	66
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 1250 tys. zł	29	55	16	341
1250 tys. - 1999 tys.	32	57	11	268
2000 tys. - 2749 tys.	29	55	16	320
2750 tys. - 3249 tys.	28	59	13	118
3250 tys. i powyżej	14	74	11	147
Ocena własnych war. mater.				
Złe	28	57	15	501
Średnie	30	56	14	563
Dobre	25	65	10	172
Zainteresowanie polityką				
Duże	23	66	10	131
Średnie	25	62	13	534
Małe lub żadne	32	52	16	571
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	62	25	12	79
Raz w tygodniu	34	52	14	694
Kilka razy w roku	14	71	15	344
W ogóle nie uczestniczy	14	74	12	118
Poglądy polityczne				
Lewica	14	73	13	246
Centrum	24	62	14	395
Prawica	42	49	9	256
Trudno powiedzieć	33	48	18	337

Tabela 2. Czy konstytucja powinna zawierać zapis, że Polska jest państwem neutralnym światopoglądowo (świeckim)? (%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	70	16	13	1237
Płeć				
Mężczyźni	73	15	12	589
Kobiety	67	18	15	648
Wiek				
do 24 lat	75	19	6	135
25-34	74	16	11	204
35-44	80	14	7	280
45-54	71	15	14	240
55-64	61	16	23	201
65 lat i więcej	56	22	22	176
Miejsce zamieszkania				
Wieś	65	17	18	467
Miasto do 20 tys.	72	16	12	142
od 21 do 100 tys.	70	19	11	262
101-500 tys.	74	16	10	234
501 tys. i więcej mieszk.	81	9	10	132
Region				
Północny	69	19	13	144
Zachodni	72	19	8	125
Środkowo-zachodni	73	11	15	173
Środkowy	74	10	17	233
Wschodni	66	20	14	149
Południowo-wschodni	65	24	11	193
Południowo-zachodni	72	15	14	219
Wykształcenie				
Podstawowe	60	18	22	442
Zasadnicze zawodowe	74	14	12	322
Średnie	77	16	7	373
Wyższe	81	15	4	100
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	83	16	1	75
Prac. umysł. niż. szczebla	68	24	7	107
Pracownicy fiz. - umysł.	73	20	7	59
Robotnicy wykwalifikowani	78	18	5	156
Robotnicy niewykwalifik.	85	5	10	62
Rolnicy	66	19	15	107
Prywatni przedsiębiorcy	88	5	7	79
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	59	18	23	393
Uczniowie i studenci	73	15	12	38
Bezrobotni	74	14	12	91
Gospodynie domowe i inni	67	15	19	66
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 1250 tys. zł	67	17	16	341
1250 tys. - 1999 tys.	70	17	13	288
2000 tys. - 2749 tys.	70	17	13	321
2750 tys. - 3249 tys.	71	16	13	118
3250 tys. i powyżej	79	15	7	147
Ocena własnych war. mater.				
Złe	69	16	16	501
Średnie	70	17	13	563
Dobre	76	16	7	173
Zainteresowanie polityką				
Duże	77	18	4	131
Średnie	73	17	10	534
Małe lub żadne	66	15	19	571
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	48	36	15	79
Raz w tygodniu	68	17	14	695
Kilka razy w roku	75	13	12	344
W ogóle nie uczestniczy	80	7	13	118
Poglądy polityczne				
Lewica	83	9	8	246
Centrum	76	15	9	395
Prawica	62	30	7	257
Trudno powiedzieć	61	12	27	337

Tabela 3. Czy uważa Pan(i), że: 1 - najpierw powinna być uchwalona konstytucja, a potem zawarty konkordat (zgodnie z nowym prawem konstytucyjnym); 2 - najpierw powinien być podpisany konkordat, a potem uchwalona konstytucja; 3 - wszystko jedno - podpisanie konkordatu nie ma nic wspólnego z nową konstytucją

(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	51	6	26	17	1237
Płeć					
Mężczyźni	57	6	25	13	589
Kobiety	46	6	27	21	648
Wiek					
do 24 lat	46	7	30	17	135
25-34	53	6	28	13	204
35-44	60	4	25	11	280
45-54	57	6	24	14	240
55-64	45	7	25	22	201
65 lat i więcej	38	7	27	29	176
Miejsce zamieszkania					
Wieś	46	7	27	20	467
Miasto do 20 tys.	56	5	24	14	142
od 21 do 100 tys.	47	6	29	18	262
101-500 tys.	57	5	26	12	234
501 tys.i więcej mieszk.	60	5	18	17	132
Region					
Północny	47	6	30	17	144
Zachodni	65	3	18	14	125
Środkowo-zachodni	60	2	20	18	173
Środkowy	46	6	24	23	233
Wschodni	42	7	35	16	149
Południowo-wschodni	52	9	26	13	193
Południowo-zachodni	50	7	29	15	219
Wykształcenie					
Podstawowe	38	7	28	28	442
Zasadnicze zawodowe	54	6	26	14	322
Średnie	60	5	26	10	373
Wyższe	70	5	19	7	100
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	61	5	27	7	75
Prac.umysł.niż.szczebla	58	8	24	10	107
Pracownicy fiz.- umysł.	67	9	18	6	59
Robotnicy wykwalifikowani	54	3	30	12	156
Robotnicy niewykwalifik.	49	7	26	17	62
Rolnicy	37	3	37	22	107
Prywatni przedsiębiorcy	63	1	26	10	79
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	47	8	21	24	393
Uczniowie i studenci	36	12	30	22	38
Bezrobotni	57	2	30	11	91
Gospodynie domowe i inni	46	5	32	17	66
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 1250 tys. zł	47	5	31	17	341
1250 tys. - 1999 tys.	47	8	26	18	268
2000 tys. - 2749 tys.	54	7	22	18	321
2750 tys. - 3249 tys.	53	4	25	17	118
3250 tys. i powyżej	65	4	23	8	147
Ocena własnych war. mater.					
Złe	47	5	27	21	501
Średnie	53	7	25	15	563
Dobre	56	6	26	12	173
Zainteresowanie polityką					
Duże	64	9	23	3	131
Średnie	60	6	25	9	534
Małe lub żadne	40	5	27	27	571
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	26	21	30	23	79
Raz w tygodniu	48	6	27	19	695
Kilka razy w roku	57	3	26	15	344
W ogóle nie uczestniczy	70	4	17	9	118
Poglądy polityczne					
Lewica	69	2	21	8	246
Centrum	55	3	30	13	395
Prawica	51	15	26	9	257
Trudno powiedzieć	35	6	25	35	337

Tabela 4. Czynniki tradycjonalizmu religijnego. Badana zbiorowość została podzielona na cztery równe części ze względu na stopień wyrażony stopniem "nasylenia" wartością czynnika "tradycjonalizmu":
 1 - osoby o największym (skrajnym) tradycjonalizmie religijnym;
 2 - osoby o umiarkowanie dużym tradycjonalizmie religijnym;
 3 - osoby o umiarkowanie małym tradycjonalizmie religijnym;
 4 - osoby o najmniejszym tradycjonalizmie religijnym

	(%)				
	1	2	3	4	Liczba osób
Ogółem	25	25	25	25	1234
Płeć					
Mężczyźni	23	26	24	28	586
Kobiety	27	24	26	22	648
Wiek					
do 24 lat	19	37	21	23	134
25-34	16	24	31	29	203
35-44	19	22	24	35	280
45-54	21	19	35	26	240
55-64	37	29	18	16	201
65 lat i więcej	42	25	17	17	176
Miejsce zamieszkania					
Wieś	29	33	23	15	466
Miasto do 20 tys.	21	25	24	30	142
od 21 do 100 tys.	19	21	30	29	261
101-500 tys.	25	16	27	32	233
501 tys. i więcej mieszk.	29	18	20	34	132
Region					
Północny	30	20	27	23	144
Zachodni	20	16	29	36	125
Środkowo-zachodni	25	29	20	26	173
Środkowy	19	25	31	24	232
Wschodni	36	25	20	19	148
Południowo-wschodni	32	29	16	23	192
Południowo-zachodni	18	26	30	26	219
Wykształcenie					
Podstawowe	35	27	23	15	441
Zasadnicze zawodowe	21	30	26	23	322
Średnie	20	21	26	33	372
Wyższe	13	16	27	44	100
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	8	19	28	44	73
Prac. umysł. niż. szczebla	15	22	25	38	107
Pracownicy fiz. - umysł.	27	17	23	34	59
Robotnicy wykwalifikowani	17	29	22	32	156
Robotnicy niewykwalifik.	16	31	38	15	62
Rolnicy	24	36	26	14	107
Prywatni przedsiębiorcy	17	24	32	27	79
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	36	24	21	18	393
Uczniowie i studenci	21	21	24	34	37
Bezrobotni	30	17	25	29	91
Gospodynie domowe i inni	29	28	30	13	66
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 1250 tys. zł	28	25	27	20	341
1250 tys. - 1999 tys.	28	26	27	19	267
2000 tys. - 2749 tys.	25	27	22	26	320
2750 tys. - 3249 tys.	21	24	26	30	118
3250 tys. i powyżej	17	17	22	44	146
Ocena własnych war. mater.					
Złe	29	24	25	23	500
Średnie	24	27	27	23	563
Dobre	17	23	21	39	172
Zainteresowanie polityką					
Duże	25	13	23	40	130
Średnie	23	26	25	26	534
Małe lub żadne	27	27	25	21	570
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	51	29	12	8	79
Raz w tygodniu	30	30	23	17	694
Kilka razy w roku	14	18	31	37	343
W ogóle nie uczestniczy	13	9	29	49	118
Poglądy polityczne					
Lewica	14	18	28	40	245
Centrum	20	25	25	30	395
Prawica	40	25	18	18	256
Trudno powiedzieć	29	29	28	14	336

Tabela 5. Czynniki laicyzmu. Badana zbiorowość została podzielona na cztery równe części ze względu na stopień "laicyzmu" wyrażony stopniem "nasylenia" wartością czynnika: 1 - osoby o największym laicyzmie; 2 - osoby o umiarkowanie dużym laicyzmie; 3 - osoby o umiarkowanie małym laicyzmie; 4 - osoby o najmniejszym laicyzmie

	1	2	3	4	Liczba osób
Ogółem	25	25	25	25	1234
Płeć					
Mężczyźni	25	26	28	22	588
Kobiety	25	24	23	28	647
Wiek					
do 24 lat	18	32	26	24	134
25-34	22	30	20	28	203
35-44	27	26	26	20	280
45-54	31	25	23	22	240
55-64	22	22	30	26	201
65 lat i więcej	24	17	27	32	176
Miejsce zamieszkania					
Wieś	19	22	30	29	465
Miasto do 20 tys.	29	32	18	21	142
od 21 do 100 tys.	23	21	28	29	262
101-500 tys.	30	27	24	19	233
501 tys. i więcej mieszk.	38	34	12	16	132
Region					
Północny	22	27	27	23	144
Zachodni	32	31	18	18	125
Środkowo-zachodni	28	27	23	22	173
Środkowy	29	24	20	27	232
Wschodni	21	25	30	24	148
Południowo-wschodni	27	24	24	26	193
Południowo-zachodni	17	20	33	30	218
Wykształcenie					
Podstawowe	20	20	30	30	441
Zasadnicze zawodowe	23	25	26	26	322
Średnie	30	31	20	20	372
Wyższe	34	30	20	16	100
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	34	29	18	18	73
Prac. umysł. niż. szczebla	27	30	21	21	107
Pracownicy fiz. - umysł.	23	29	25	22	59
Robotnicy wykwalifikowani	22	27	28	22	156
Robotnicy niewykwalifik.	35	13	26	25	62
Rolnicy	11	26	33	31	107
Prywatni przedsiębiorcy	32	23	23	23	79
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	23	23	26	28	393
Uczniowie i studenci	22	36	22	20	38
Bezrobotni	27	35	16	22	91
Gospodynie domowe i inni	33	11	32	24	64
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 1250 tys. zł	21	24	29	27	340
1250 tys. - 1999 tys.	24	22	24	29	268
2000 tys. - 2749 tys.	24	28	27	20	320
2750 tys. - 3249 tys.	27	32	22	20	118
3250 tys. i powyżej	38	21	19	22	146
Ocena własnych war. mater.					
Złe	24	24	28	24	500
Średnie	24	27	24	25	563
Dobre	29	23	21	27	172
Zainteresowanie polityką					
Duże	23	33	26	18	130
Średnie	30	24	24	22	534
Małe lub żadne	21	24	26	30	569
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	18	20	27	35	79
Raz w tygodniu	25	25	25	26	694
Kilka razy w roku	26	24	28	22	343
W ogóle nie uczestniczy	28	34	18	20	118
Poglądy polityczne					
Lewica	28	31	22	19	244
Centrum	25	23	29	23	395
Prawica	29	26	25	21	256
Trudno powiedzieć	20	22	24	34	337